

מדע. הלכות דעות פרק א ב

כסף משנה

פ"ב ג ועוד אמרו שכל המגבים לנו כפר בעיקר וכו' ועוד אמרו בשמחה מאן דלית ביה גסות הרוח ואפילו מקשה. דריש סוטה (דף ס') : וכן הכעס מדה רעה וכו' ואם רצה להטיל אימה וכו'. פ' ר"א דאורג (שבת ק"ה) : ואמרו שכל הכועס אם חכם הוא וכו'. בפסחים ריש פ' אלו דברים (דף ס"ו). ומ"ש ובעלי כעס אין חיהם חיים [פסחים ק"ג]. ודרך הצדיקים הם עלונים וכו'. בפ' השולח (גיטין דף ל"ו) ובפ"ב דיומא (דף כ"ג) :

אמרו

פי הדעות האמצעיות ויחזור בהם תמיד עד שיהיו מעשיהם קלים עליו ולא יהיה בהם טורח עליו ויקבעו הדעות בנפשו. ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר והם הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה. נקראת דרך זו דרך ה'. והיא שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר כי ידעתי למען אשר יצוה וגו'. והחולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו :

פרק שני

א חולי הגוף טועמים המר מתוק ומתוק מר. ויש מן החולים מי שמתאוה ותאב למאכלות שאינן ראויין לאכילה כגון העפר והפחם ושונא המאכלות הטובים

כגון הפת והבשר הכל לפי רוב החולי. כך בני אדם שגפשויותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה והיא כבידה עליהם למאד לפי חליים. וכן ישעיהו אומר באנשים הללו הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חושך לאור ואור לחושך שמים מר למתוק ומתוק למר. ועליהם נאמר העוזבים ארחות ישר ללכת בדרכי חושך. ומה היא תקנת חולי הנפשות. ילכו אצל החכמים שהן רופאי הנפשות וירפאו חליים בדעות שמלמדין אותם עד שיחזירו לדרך הטובה. והמכירים בדעות הרעות שלהם ואינם חולכים אצל החכמים לרפא אותם עליהם אמר שלמה חכמה ומוסר אילים בוו : ב וכיצד היא רפואתם מי שהוא בעל חמה אומרים לו להנהיג עצמו שאם הוכה וקולל לא ירגיש כלל. וילך בדרך זו זמן מרובה עד שיתקער החמה מלבו. ואם היה גבה לב ינהיג עצמו בבזיון הרבה וישב למטה מן הכל וילבש בלויי סחבות המבזות את לובשיהם וכיוצא בדברים אלו עד שיעקור גובה הלב ממנו ויחזור לדרך האמצעית שהוא דרך הטובה. ולכשיחזור לדרך האמצעית ילך בה כל ימיו. ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות אם היה רחוק לקצה האחד ירחיק עצמו לקצה השני וינהיג בו זמן רב עד שיחזור בו לדרך הטובה והיא מדה בינונית שבכל דעה ודעה : **ג** ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר. והוא גובה לב. שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד. ולפיכך נאמר במשה רבינו ענו מאד ולא נאמר ענו בלבד. ולפיכך צוו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח. ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר שנאמר ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך. ועוד אמרו בשמחה מאן דאית ביה גסות הרוח ואפילו [ב] מקצתה. וכן הכעס מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר. וילמד עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו. ואם רצה להטיל [ג] אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מודה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס. אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאילו עובר עבודת כוכבים. ואמרו שכל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. ובעלי כעס אין חיהם חיים. לפיכך צוו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפילו לדברים המכעיסים וזו היא הדרך הטובה. ודרך הצדיקים הן עלובין ואינן עולבין שומעים חרפתם

לחם משנה

העוה שלעולם לא יפילו דבר מהמיוע שהוא הדבר המוצהר שאם לא היו חולכים אלא בדרך המיוע אפשר שלפעמים יעו מעט ויאלו מהדרך האמצעית. אל הקצה הראשון שהוא הגאווה. אמנם יש לפרש שדרך המיוע הגאווה צמדת העוה אינו כמו מדה בינונית המזכרת בשאר הדעות שהדרך האמצעית צמדת העוה היא הדומה לקצה האחרון משאר הדעות אבל היא אמצעית כפי ענינה ולפיכך קרא הרב למדה הזאת אמצעית כפי ענינה בין שתי הקצוות אבל לא קראה בינונית כמו שקרא לשאר כל הדעות הבינוניות וזהו שכתב הרב לעיל דעות בינוניות רחוקה זו מזו כלומר אין הבינוניות של זה כבינוניות של זה שיש בינוני שהוא דומה לקצה האחרון של הדעה האחרת וזהו מדה אמצעית של עוה וכן מדה אמצעית של הכעס שלשניהם קרא הרב אמצעית ולא בינונית וזהו שכתב כאן כל אדם שדעותיו בינוניות ממונעות שרצה לכלול שאר הדעות צמלת בינוניות ומדת העוה והכעס צמלת ממונעות דלם לא נאמר כן הלשון כפול ומכופל. והנה קצה ראשון הגאווה צמדת הוה חכלית הגאווה ודרך בינוני שהוא צמדת בשאר הדעות הוה שלא יכיה גאווה מאד ולא יהיה ענו אבל הדרך האמצעית בכלן הוה שיהיה ענו מאד כמו שמצינו במשה והאיש משה ענו מאד ויש לנו ללמוד ממנו. והע"פ שיש לומר דמדת חסידות היה מה שעשה משה מ"מ מי יאמר לנו כן דילמא שהדין כן ולכן יש ללמוד ממנו שנאמר בו ענו מאד ויהיה זה הדרך אמצעי בין קצה הראשון שהוא חכלית הגאווה ובין הקצה האחרון שהוא ללבוש בלויי הסחבות שזה ודאי לא יעלה על הלב וגם זה רע וזה הקצה האחרון שהזכיר הרב בראשית אמריו ויש שהוא שפל רוח ביותר שזה ודאי קצה האחרון הוה והע"פ שכתב כח צמדת חסידות ויהיה שפל ביותר הכונה לומר שנוטה עמו ללד שפל רוח כדי לבא לדרך המיוע כמו שאלמנו אבל קצה האחרון בלי ספק שהוא רע וכן צמדת כעס אדם שהוא כועס תמיד הוה קצה ראשון ושלא לכעוס כלל ולהיות כחם הוה קצה האחרון ולכעוס על דבר שראוי לכעוס הוה דרך בינוני לשאר כל הדעות אבל כאן הדרך האמצעית היא שלא יכעוס אפילו על דבר שראוי לכעוס אלא על דבר גדול

אלא צריך שיהיה ענו מאד ואף כחז כחן שהעוה זה והולך בדרך בינונית נקרא חכם. ועוד קשה שהרי לעיל בזה הפרק כתב ששתי הקצוות אינם דרך טובה ולא הלאה נוסה למה מהם צריך שיחזור עמו למוטב ואף כחז כחן שהיא מדה הכידות לעשות כן ואין לומר דהכל לא מיידי אלא צמדת העוה לבד ולעיל איירי בשאר המדות שהרי בכל הדעות חכם כחז כל אדם שדעותיו וכו' ומי שהוא מדקדק וכו'. ועוד דלעיל ג"כ איירי צמדת העוה שהרי בהזכירו צמדת כל הקצוות זכר ג"כ ויש אדם שהוא גבה לב וכו' ויש אדם שהוא שפל רוח וכו' ועל קלי מ"ש ששתי הקצוות אינם דרך טובה. ועוד קשה שהרי צמדת הכעס כחז בפרק שלאחר זה שבמדה זו צריך להרחיק מאד ולא יכעוס אפילו על דבר שראוי לכעוס עליו וכו' וכחן כחז ולא כחם וכו' ולא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו וכו'. ועוד צריך להבחין מהו זה שכתב ללד זה או ללד זה דלכאורה נראה דקאמר ללד הגאווה או ללד הכעס וזה לא יעלה על לב שיקרא חסיד מ"ש שנוטה ללד הגאווה. וגם צריך לדעת מה קצה האחרון ומזה קצה ראשון. ונראה לפרש דקצה ראשון הוה ההסרון וקצה האחרון ההוה 'הסרון' משל שאדם שהוא קמץ בתכלית שאינו נותן אפילו פרטה זהו קצה הראשון מפור ממונו זהו קצה האחרון והנה בזה קצה האחרון הוה יותר משובח מהראשון. ויש דבר אחר שהראשון משובח דרך משל האדם הרודף אחר התשמיש בכל עת זהו קצה האחרון וחלק רע והאדם שאינו רודף כלל ואפילו בעת הצורך אינו משמש מפתחו זהו קצה הראשון והוא יותר משובח מהאחרון וזה שכתב ללד זה או ללד זה כלומר ללד הקצה הראשון וללד הקצה האחרון שיש דעה שהראשון משובח ויש דעה שהאחרון משובח כאמור וזהו שכתב יש דעה שמטין אותה כנגד הקצה האחרון וכו'. ואין נוסה הרב בזה לומר שקצה האחרון יותר משובח מהאמצעית ודלתי האמצעי שלם ונורא אפילו קצה האחרון מהעוה שהוא ללבוש בלויי סחבות הוה רע ודרך המיוע הוה מובחר וזהו שכתב הרב לעיל דרך הישרה וכו'. אמנם הכונה שהחסידים מטיס מעט ללד קצה האחרון שהיא

מנדל עוז

י"ד סוף פרק ראשון : וחייב אדם להנהיג כו' עד סוף הפרק. הוה לשון ספרי : **פ"ב** חולי הגוף וכו' עד שכל דע ודע. כל המרגלות האלו מלוכות מדברי ר"ל : ויש דעות שאסור כו' עד ענין מאד. זה משורש פ"ק דסוטה (דף ד') בלאסר וגם ר"ש מקוץ מנאז בלאזין במדות ל"ח במנין ס"ד וסופר אשר נגלו אליו האלסים כהלים הליים ותמה על ר"מ ז"ל שלא מנאז. ואני רואה שהזכירו כאן בלאסור ואם לא כללו בהסבון בלאזין אני אומר הכעס לפי שהדבר מסור ללב וכן יתכן הכחז חושבת ה' כל גבה לב ומי יודע ומי מכיר בו אלא השם יתעלה. וכבר אמר ז"ל על כל דבר המסור ללב נאמר ויראה מאלהין וסלאזין כנאזין בהסבון הם הניכרין לעולם וכ"ל יכילין להזכיר עליהן כדן : ולפיכך לזו חכמים ז"ל. בנאות פ' בן זומא : ועוד אמרו שכל המגבים לנו עד מקשה. פ"ק דסוטה (דף ד') בלאזין ר"ל בר יצחק לא מיניה ולא מקפס : וכן הכעס מדה רעה עד עליו. פ' במה מדליקין (דף ל"א) והרבה מקומות : ואם רצה להטיל אימה וכו' עד והוא אינו כועס. פ' ר"א דאורג (דף ק"ה) : אמרו חכמים הראשונים כו' עד דרך הטובה. ודרך הצדיקים כו' עד השמש בגבורתו. ביומא פ' בראשונה (דף כ"ג) ובגיטין פרק השולח (דף ל"ו) :

הנהגות מיימוניות

[א] דלא כרב הייא בר אשי דאמר רב ת"ח צריך שיהא בו אחד משקנה בשמינית ורב הונא בריה דר' יהושע דאמר ומעטרה ליה כסאסאה לשבולתא ודלא כרבא דאמר בשמחה דאית ביה ובשמחה דלית ביה אלא בר"ג בר' יצחק דאמר לא מינה ולא מקצתה דכתיב ביה תועבת ה' כל גבה לב : [ב] פ' האורג רב יהודה שליף מוציאתא רב אחא בר יעקב חבר מאני תבירי רב ששת רמי לה לאמתיה מוניני ארישא :

שכל אמרו ז"ל על כל דבר המסור ללב נאמר ויראה מאלהין וסלאזין כנאזין בהסבון הם הניכרין לעולם וכ"ל יכילין להזכיר עליהן כדן : ולפיכך לזו חכמים ז"ל. בנאות פ' בן זומא : ועוד אמרו שכל המגבים לנו עד מקשה. פ"ק דסוטה (דף ד') בלאזין ר"ל בר יצחק לא מיניה ולא מקפס : וכן הכעס מדה רעה עד עליו. פ' במה מדליקין (דף ל"א) והרבה מקומות : ואם רצה להטיל אימה וכו' עד והוא אינו כועס. פ' ר"א דאורג (דף ק"ה) : אמרו חכמים הראשונים כו' עד דרך הטובה. ודרך הצדיקים כו' עד השמש בגבורתו. ביומא פ' בראשונה (דף כ"ג) ובגיטין פרק השולח (דף ל"ו) :

ד אמרו על רב תלמיד רבינו הקדוש של
שח וכו'. בפרק הישן (פסוק כ"ח)
מנחם כן על ריב"ז אצל על רב איני יודע
כעת מקומו: אמרו לעולם ישנה אדם לתלמידיו
דרך קלרה. בריש פסחים (דף ג') :
ו ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב וכו' ואסור
לגנוב דעת הצדיק וכו' עד אלא שפה
אחת וכו'. הכל פ' גיד הנשה (חולין ז"ד) ושם
אמרו ששם היה עושה להכיר כבודו אלו
כדי

חרפתם ואינם משיבין עושין מאהבה ושמחים ביסורים.
ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו :
לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר
חכמה או בדברים שצריך להם לחיי גופו. אמרו על רב
תלמיד רבינו הקדוש שלא שח שיחה בטלה כל ימיו .
וזה היא שיחת רוב כל אדם. ואפילו בצרכי הגוף לא
ירבה אדם דברים. ועל זה צו חכמים ואמרו כל המרבה
דברים מביא חטא. ואמרו לא מצאתי לגוף טוב אלא

כדי להראות לבריות שהצדק חשוב וחביב
בעיניו מותר. ותמנהי שלא הזכירו רבינו :
ז אלא מקבל את כל האדם כסדר פנים
יפות. בפ"ק דאבות : כך אמרו
חכמים הקנאה והתאוה וכו'. בפ"ד דאבות :
פ"ג א המהלך בדרך זו נקרא חוטא הרי
הוא חומר בזיור וכפר עליו
מאשר וכו'. בפ"ק דתעניות (דף י"א) :
צריך

שתיקה. וכן בדברי תורה ובדברי חכמה יהיו דברי האדם מעטים ועניניהם מרובים. והוא שצו חכמים ואמרו לעולם ישנה
אדם לתלמידיו דרך קצרה. אבל אם היו הדברים מרובין והענין מועט הרי זו סכלות ועל זה נאמר כי בא החלום ברוב
ענין וקול כסיל ברוב דברים : ה סייג לחכמה שתיקה. לפיכך לא ימהר להשיב ולא ירבה לדבר. וילמד לתלמידים בשובה
ונחת בלא צעקה ובלא אריכות לשון. הוא שאמר שלמה דברי חכמים בנחת נשמעים : ו אסור לאדם להנהיג עצמו
בדברי חלקות ופיתוי. "ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב אלא תזכו כבדו והענין שבלב הוא הדבר שבפה. יאסור לגנוב דעת
הבריות ואפילו דעת הנכרי. כיצד לא ימכור לנכרי בשר נבילה במקום בשר שחוטא. ולא מנעל של מתה במקום מנעל
של שחוטא. ולא יסרהב בחבירו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל. ולא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל.
ולא יפתח לו חביות שהוא צריך לפותחן למוכרן כדי לפתותו שבשביל כבודו פתח וכן כל כיוצא בו. ואפילו מלה אחת
של פיתוי ושל גניבת דעת אסור, אלא שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והוות : ו לא יהא אדם בעל שחוק
[ג] ומהתלות ולא עצב ואונן אלא שמח. כך אמרו חכמים שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה. וצו שלא יהא אדם
פרוץ בצחוק ולא עצב ומתאבל אלא מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. וכן לא יהיה בעל נפש רחבה נבהל להון
ולא עצב ובטל ממלאכה. אלא בעל עין טובה ממעט בעסק ועוסק בתורה. ואותו המעט שהוא חלקו ישמח בו. ולא בעל
קטטה ולא בעל קנאה ולא בעל תאוה ולא רודף אחר הכבוד. כך אמרו חכמים הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם
מן העולם. כללו של דבר ילך במדה הבינונית שבכל דעה ודעה עד שיהיו כל דעותיו מכוונות באמצעות. והוא ששלמה
אמר פלם מעגל רגליך וכל דרכיך יבנו :

פרק שלישי

א שמה אמר אדם הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכו' צא בהם דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם. אפרוש
מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון. עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא
ילבש מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכו' צא בהן כגון כהני העובדי כוכבים. גם זה דרך רעה היא ואסור לילך בה.
המהלך בדרך זו נקרא חוטא. שהרי הוא אומר בניזר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש. אמרו חכמים ומה אם ניזר שלא
א כמ"ג. ב"מ דף מט ע"א : ב כמ"ג. לאין קנס עור חו"מ סימן רכח : ג עור ח"ח סי' קטו : פירש

לחם משנה

שמי עולא דהביז ליה לרב יהודה דבלא"ה גמי פתוחי מפתח ליה. משמע לפי הירושלמי
בפרק דאש הוא אדם דבלא"ה הכי היה פתוח בעצמו מותר וא"כ קשה דכבולי גמי'
נקטין לישא בפרק עיקר וא"כ למה לא כתב רבינו דין זה וכן העור בזה"מ כהל'
לחלה סי' רכ"ח לא הזכירו וכעת שם הרב"י ולא ידעתי למה השמיטו רבינו. ואפשר
משום דמלתא דפשיטא היא, עכ"ל. ול"ל דאין זה מספיק דהא החוס' הקשו על הא'
דאמרין חס' בזה דמר זוטרא וכו' דהקשו שם וסא קמטעי ליה כהבו החוס' שם
וא"ל אין זה עשוי כיון דבלא"ה הכי היו באים לכבודו דה"ל אמרין לעיל שאני עולא
דחביז ותינלו דכפתיחת הציות נהי דליכא פסידא כל כך כמה שפוטחין כיון שהיו
מכורים לחנוני מ"מ בעצרו פתחן, כלומר דלא אמרין ששם בלא"ה הכי היה עושה מפני
כבודו שמוהר אלא בדבר שעושה בשבילו דכיון דכוף סוף בשבילו עשה אע"פ שאין לו
פסידא כמה שעשה כיון דאפילו אם היה לו פסידא היה עושה בשבילו מותר אצל בדבר
שלא עשה בשבילו כלל אע"פ ששכילו היה עושהו אינו מותר וא"כ כיון דלאו זריכים
לחילוק זה אין פשוט כל כך שלא היה לו לעור לבארו. לכך ר"ל טעם שזה לרבינו ולטור
דלא פסקו כהירושלמי בפרק משום דאקושיא שהקשו החוס' לא משמע לכו האני הירושלמי
שהירושלמי החוס' אלא דרב ספרא ורבא לא ס"ל כהירושלמי בפרק אלא כהירושלמי אודועיה
ולכך פסקו כהך הירושלמי ולא כהירושלמי דהא"ל וכן הרא"ש בפסקיו לא הזכיר ההוא
הירושלמי מהך טעמא. ומ"מ קשה בדברי רבינו למה לא הזכיר דבדבר דאביזי ליה לאחוקי
אדעיה שמינו בשבילו מותר כההוא דרב ספרא כדכחשו החוספות וכתבו הטור. ונראה
לי שהוא מפרש כפירוש רש"י שמה שאמרו בצרייתא במוכר לו בחזקה שחוטא היינו דוקא
במפרש לו בחזקה שחוטא וזהו שכתב לא ימכור בשר נבילה במקום בשר שחוטא וכו'
וכתב בכוף דבריו. אפילו מלה אחת של פתוי ושל גניבה דעת דמשמע דוקא כשמדבר
בפירוש וזה אמרו ואפילו מלה אחת וכו'. וממילא משמע דהיכא דליכא מלה דפתוי
מותר דאיהו מטעי נפשיה ומכל מקום חס' הדברים יותר מדי והיה לו לבאר :
פ"ג א שהרי הוא חומר בזיור וכפר עליו וכו'. בפ"ק דתעניות (דף י"א) נקרא
חוטא ואמרו שם כי האני הנא דתימא ר"ל הקצר בדברי חומר מה ח"ל
וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא וכו' והלא דברים ק"ו ומה
זה

גדול שראוי לעשות עליו כגון חילול שמים. וזה כיון הרב צמ"ש כגון גדול ובפרק שלח
זה לא כתב גדול אלא על דבר שראוי לעשות וכו'. ומ"ש רבינו בפרק שלח זה ויחזור
לדרך חלשית היא הדרך הזאת המכר במדה הענוה והכעס וזהו יעלו כל הלשונות
יסה : עוד י"ל שם"ש הרב בפרק שלח זה ואסור לנהוג דעה צנונית וכו'. ר"ל
כשהאדם חולה חולי הנפש והוא מוטעב בגאווה אז צריך שירחיק עצמו עד קצה האחרון
עד שלא יטה לעולם מדרך האמנעיות כיון שהוא מוטעב בגוזה הלכ יפול מדרך האמנעיות
ויבא אל הקצה הראשון כשהיה אצל האדם שאינו חולה הנפש אינו צריך שירחיק עצמו
אלא עד האמנע' אצל מדה חסידות הוא הקצה האחרון. ומ"ש הרב בפרק שלח זה
וכשיחזור לדרך האמנעיות וכו' יתורץ דכפי המובן מפשט דברי הרמב"ם ז"ל קשה ממ"ש
לקמן אסור לנהוג וכו' וכאן כתב שילך בה כל ימיו. אצל נראה לתרץ ולומר דמאי
דקאמר וילך בה הוא מפני שהוא חולה הנפש ולא יוכל לילך בקצה האחרון ודי לו שילך
בדרך האמנעיות דאם נאמר שיהנוג בדרך הקצה האחרון לא יוכל עשוהו מפני שהוא
מוטעב בגוזה הלכ. כל זה היה נראה לתרץ אצל לא יתורץ בזה אלא כדי שלא יקשה
הרמב"ם מפרק ראשון לפרק שני ובפרק שני מנייה וזיה כחומר אצל שחר הקושיא
לא יתורץ בזה. וכפי הדרך הראשון יתורץ דברי הרמב"ם שלא יקשה ממ"ש כגון למ"ש
בפ"ב ובפ"ג ג"כ שלא יקשה מנייה וזיה וכל שחר הקושיא דהכל עולה יפה :
אחרי שכתבתי כל זה ראיתי להרמב"ם שכתב בהקדמתו ממש' אבות פ"ד ששם יבאר
כל פרק זה. וכתב שם וז"ל אצל רוב התאווה הוא קנה הראשון והעדר הרגש
ההנאה לגמרי הוא קנה האחרון. עוד כתב הרב בזהו פרק וז"ל. והרבה פעמים יטעו
בני אדם באלה הפעולות ויהשבו אחד מהקצוות טוב ומעלה ממעלות הנפש ופעמים יתכנו
הקצה הראשון טוב כמו שיחשבו המסירה לכמות מעלה ויקראו המוכרים עצמם
לכמות גבורים ופעמים יתכנו הקצה האחרון טוב ויאמרו על פחות הנפש שהוא כגון
ועל העגל שהוא שמה בחלקו בו, עכ"ל. ומדבריו אלה יתבאר כל מ"ש כגון ויש דעה
שמעין תאוה וכו' וגם מ"ש ל"ד זה ול"ד זה כו' :

פ"ב ו ולא יפתח לו חביות וכו'. בגמ' (חולין ז"ד) הקשו דעולא חיקלע לבי רב
יהודה פתח ליה חביות המכורות להנטי ותינלו אודועיה. וא"כ

הנהגות מיימוניות

[ג] באבות דרבי נתן כתוב פ"ט ר"ע אביר שחוק סייג לכבוד, פי' מיעוט שחוק :

לעולם ירבה אדם עד גופו. משנה היא כוף פ"ק דאבות קבועה בזה ר"ש בנו של רבינו הקדוש :
אביר על רב וכו' עד בצרכי הגוף. בכמה מקומות בתלמוד : לא ירבה אדם דברים ועל
עיקר אלו הדברים פרק העוסק בתורה. ובמניין מ"ה מדות, וביומא פרק בא לו (דף ע"א), ומקטנא במדרשות
ואגדות בתלמוד : ואסור לגנוב דעת וכו' עד מכל עמל והוות. כל זה בחולין פ' גיד הנשה (דף ז"ד) : לא יהיה אדם בעל שחוק כו' ע"י פנים יפות. פרק בן זומא : וכן לא יהיה בעל נפש רחבה עד
הכבוד. פ"ה דאבות במדות תלמודי בלעם : כך אמרו חכמים הקנאה כו'. פ' בן זומא הוא עיקר זה הענין ובכמה מקומות בתלמוד עד כוף הפ' וכל דרכיך יבנו :
פ"ג שמה יאמר אדם עד המהלך בדרך כו'. כוניה זו נאמרה פ' החולין (דף ז"א) כוף גמרא מהני' דאמר רבי עקיבא. ובפרק קמא דתענית (דף י"א) גבי הגיע י"ו במרחשון אמר שמואל ובגדריה
אביר